

Arbeids- og sosialdepartementet

post@asd.dep.no

Vår saksbehandler
eo

Kopi til

Vår dato
27.11.2018

Vår referanse

Deres referanse
statsbudsjett, pensjon
og trygd

Drøftinger om statsbudsjettet 2020 vedrørende pensjonister

Unio viser til departementets brev av 4. oktober 2018 med invitasjon til å komme med krav til statsbudsjettet for 2020 av betydning for pensjonistene.

Økt kvalitet i helse- og omsorgstjenesten

Helse- og omsorgstjenestene til de eldre er avhengig av en sterk kommuneøkonomi. Tjenestene finansieres i hovedsak av kommunenes frie inntekter. Skal tjenestetilbudet til de eldre opprettholdes på samme nivå eller kvaliteten økes, må de frie inntektene økes ut over den demografiske utgiftsveksten. Alternativt må deler av tjenestetilbudet finansieres med økte øremerkede inntekter. Unio er åpen for å vurdere øremerkede løsninger for å sikre bedre tjenestetilbud til de eldre.

I 2019 vil de frie inntektene ifølge regjeringens forslag til statsbudsjett øke med 2,6 mrd. kroner. Justert for demografisk utgiftsvekst (1,0 mrd.), økte pensjonskostnader ut over deflator (0,7 mrd.), underfinansiert bemanningsnorm for barnehagene (0,4 mrd.), underfinansiering av lærernormen (0,1 mrd.), vedlikehold fylkesveier (0,1 mrd.), tidlig innsats i skole (0,2 mrd.), opptrapping rusomsorg (0,2 mrd.), forebyggende tiltak for habilitering og rehabilitering (0,1 mrd.) og toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester mv. (0,3 mrd.), ville det økonomiske handlingsrommet for kommunenes kjernetjenester med regjeringens forslag reelt bli 0,5 mrd. kroner **lavere**¹ i 2019 sammenliknet med i år.

¹ Se Unios kommentarer til Kommunal- og forvaltningskomiteen i forbindelse med høring i Stortinget 23.11.2018.

I budsjettavtalen fra 21. november 2018 mellom regjeringspartiene og KrF øker overføringene til kommunene med 900 mill. kroner ut over regjeringen forslag for 2019. Av dette er om lag halvparten økning i de frie inntektene, og bare en liten del av dette er rettet mot den eldre del av befolkningen.

Vi kan derfor forvente fortsatt stram kommuneøkonomi og stor mulighet for redusert omfang og kvalitet på de tjenester som finansieres av de frie inntektene i 2019 rettet mot den eldre del av befolkningen, herunder helse- og omsorgstjenester i kommunene. Den tilsynelatende forbedringen av kommunesektorens inntekter de siste årene skyldes store engangsinntekter ifb. tilpasning til økt utbytteskatt og oppdrettskonsesjoner. Det ville være uforsvarlig av kommunene å baseres bedret tjenestetilbud og økt bemanning på inntekter som ikke gir et varig høyere nivå på de frie midlene.

Unio krever på denne bakgrunn en styrking av kommunesektorens frie inntekter i 2020 ut over det som følger av den demografiske behovsveksten, økningen i kommunesektorens pensjonskostnader mv. på minst 4 mrd. kroner. En betydelig del av denne økningen må komme de eldre til gode i form av bedret kvalitet på helse- og omsorgstjenestene. Vi vil særlig trekke fram:

- Bedring av tilbudet inne pleie og omsorg gjennom videre utbygging av hjemmetjenestene, økt grunnbemanning. Bemanningsnormer bør utredes.
- Styrket sykehjemsatsing som sikrer forsvarlig bemanning og drift, økt grunnbemanning.
- Enkeltrom til alle på sykehjem. Ektepar og samboere som ønsker det må få dele rom.
- Styrking av tilbudet innenfor forebyggende helsetjenester, tverrsektorielt folkehelsearbeid, behandling og rehabilitering.
- Den demografiske sammensettingen framover krever en snuoperasjon i kommunene med økt vekt på rehabilitering og forebygging. Langsiktighet og forebygging i helsearbeidet er god økonomi. I tråd med tidligere innspill fra Unio kreves 500 mill. kroner øremerket til opptrappingsplanen for habilitering og rehabilitering i 2020.
- Unio krever et tverrfaglig tilskudd på 500 mill. kroner tilpasset lovkrav om kompetanse, slik at kommunene faktisk følger lovkravet.
- Rekrutteringstakten av ergoterapeutstillinger i kommunene går for sent. Det er behov for årlig rekrutteringstilskudd på minst 40 mill. kroner til kommunale ergoterapeutstillinger for å få på plass kravet ergoterapitjeneste i kommunene innen lovfestingen i 2020. I HODs budsjettproposisjon for 2018 nevnes at Norge er dårligere dekket av ergoterapeuter sammenlignet med de øvrige nordiske land.
- Brukere som mottar hverdagsrehabilitering er mer tilfreds med daglige aktiviteter, fysisk funksjon og helserelatert livskvalitet enn brukere som har fått tradisjonelle hjemmetjenester. Tradisjonelle hjemmetjenester og hverdagsrehabilitering koster om lag like mye, men helseeffekten er større ved rehabilitering. Unio mener at målet for 2020 må være at alle kommuner skal tilby hverdagsrehabilitering og at det må avsettes midler til dette i statsbudsjettet.
- Det er godt dokumentert at inaktivitet har mange negative konsekvenser og at fysiske øvelser og aktivitet har effekt på sykehjemsbeboeres funksjon, også de aller skrøpeligste. Unio mener

derfor at en aktiv eldreomsorg er av stor betydning. Dette kan oppnås ved å sikre rett bemanning. Fysio- og ergoterapeuter vil bidra til å sikre en aktiv eldreomsorg og Unio krever derfor at det innføres krav om fysio- og ergoterapikompetanse i sykehjem. Sykehjemsbeboere bør få tilbud om fysisk aktivitet hver dag.

- Fallforebyggende tiltak som gruppetrening på frisklivssentral, på omsorgssentre og på sykehjem, må prioriteres i alle kommuner.
- Det er behov for tydeligere styrking av forebygging og rehabilitering for eldre. Realisering av intensjonene i kvalitetsreformen 'Leve hele livet' og økt aktivitet på sykehjem krever bedre dekning av fysio- og ergoterapeuter.
- Videreføre egne midler til oppstart av hverdagsrehabilitering og implementering av velferdsteknologi i kommunene.
- Midler til den kulturelle spaserstokken må øremerkes sammen med midler til Frivillighetssentralene.

Trange økonomiske rammer i kommunene forklarer hvorfor kommunene kvier seg for å bygge ut nok sykehjemsplasser. Tilskudd til bygging av sykehjemsplasser er ikke nok når hver ny sykehjemsplass vil kreve økte driftsutgifter fra allerede pressede kommunekasser.

Bedret kvalitet forutsetter at den generelle bemanningen i helse-, pleie- og omsorgssektoren økes. Unio krever i tråd med den tidligere omsorgsmeldingen at to tredeler av de nye årsverkene i helse- og omsorgssektoren må være autorisert helsepersonell, ha minimum tre års høyere utdanning og representere en faglig bredde.

Unio mener at den samlede bemanning og især den helsefaglige bemanningen i sykehjem og hjemmetjeneste mange steder er uforsvarlig lav. Forebyggende tiltak og avlastningstiltak må styrkes. Unio vil også peke på at når antall eldre øker sterkt vil det bli en ekstra stor utfordring å rekruttere og beholde kompetent personell i helse- og omsorgssektoren.

Mer øremerking og normsetting

Unio ser gjerne at mer av de frie inntektene til kommunene øremerkes. Hvis det er den eneste måten å sikre økte midler til kjerneoppgaver som helse, omsorg og utdanning, bør det prøves ut.

Videre bør det brukes lovfestede normer og kvalifikasjonskrav på flere områder både for å sikre likere kvalitet i tilbudet og for å sikre ressurstilgangen. Unio er tilfreds med at det innføres bemanningsnormer i utdanningssektoren. Med mer øremerking og normsetting vil vi forhåpentlig få en redeligere diskusjon om behov og størrelse på inntektene i kommunesektoren.

Tannhelse

Folks tannhelse er i stor grad avhengig av inntekt. Unio mener at tannhelse i større grad må bli en del av den offentlige helsetjenesten. Det vil være god fordelingspolitikk og god helsepolitikk.

På sikt mener Unio at det bør innføres en ordning der tannlegeutgifter for de over 67 år dekkes av folketrygden innenfor et system med egenandeler slik det er for andre helseutgifter.

Diagnoselisten for fysioterapi

Diagnoselisten for egenandelsfritak for fysioterapi ble avviklet 1. januar 2017. I statsbudsjettet for 2018 fremkommer det at det er en reduksjon i bruk av fysioterapi på 8,5 prosent i perioden januar til mai 2017 sammenlignet med tilsvarende periode 2016, for aldersgruppen over 67 år. Det antas at aldersgruppen over 67 år har lavere inntekt enn de yrkesaktive aldersgruppene. I tillegg har denne aldersgruppen størst andel med kronisk sykdom.

Nedgangen i bruk av fysioterapi skyldes med stor sannsynlighet avviklingen av diagnoselisten. Statsbudsjettet for 2019 har ingen oppdatert informasjon om den videre utviklingen i bruk av fysioterapi fordelt etter alder på brukerne. Unio mener at denne utviklingen må følges opp med nye og grundigere undersøkelser i 2019, da datagrunnlaget vil være bedre.

Mammografi

Vi lever stadig lenger, det er derfor god grunn for å vurdere en utvidelse av mammografiprogrammet til også å gjelde kvinner over 70 år. En utvidelse av mammografiprogrammet vil være i tråd med anbefalinger fra ECIBC - European Commission Initiative on Breast Cancer.

Regulering av alderspensjonene

Regulering av pensjonene har gitt realinntektsnedgang for alderspensjonistene fire år på rad. Unio vil understreke at det er viktig at reguleringen oppfattes som forutsigbar og rettferdig, og ber regjeringen følge opp Stortingets intensjon om at pensjonene skal ha en regulering tilsvarende gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. Den måten dette er fulgt opp i dag gir unødvendig store svingninger i reguleringen og svekker oppslutningen om pensjonsreformen.

Unio krever at reguleringen av de løpende alderspensjonene fra og med 2019-reguleringen endres til et direkte gjennomsnitt av lønns- og prisvekst.

Sykepengerrettigheter for arbeidstakere over 67 år

Arbeidslinja innebærer at vi skal stå lenger i arbeid. Levealdersjusteringen av pensjonene har allerede begynt å virke. De aldersgrenser som gjelder for sosiale rettigheter i arbeidslivet har derimot i liten grad fulgt prinsippene i Pensjonsreformen. Slik det er i dag, har arbeidstakere over 67 år rett på sykepenger i 60 dager. Er man ikke frisk etter det, går man over på pensjon. De over 70 år har ingen sykepengerrettigheter.

Unio krever at regjeringen snarest legger fram en sak for Stortinget med forslag til økning i aldersgrensene for sykepenger.

Svart økonomi

Vi oppfordrer regjeringen til ytterligere å styrke arbeidet mot svart økonomi og økonomisk kriminalitet med konkrete og øremerkede bevilgninger til skatteetaten, f.eks. ved å ansette flere skatterevisorer. Unio krevde i forkant av 2019-budsjettet 40 nye skatterevisorstillinger. Unio ber også regjeringen styrke samarbeidet mellom partene i arbeidslivet og kontrolletatene i kampen mot sosial dumping, svart økonomi og økonomisk kriminalitet.

Eldre mennesker er i større grad enn den øvrige voksne befolkningen avhengig av fellesskapsløsninger. Det er derfor viktig at alle bidrar til det solidariske spleiselaget som velferdsstaten er. Det såkalte "skattegapet" som er den årlige forskjellen mellom de skatter og avgifter som reelt sett skulle ha vært innbetalt og de skatter og avgifter som virkelig innbetales, utgjør hvert eneste år minst 100 milliarder kroner. Unio mener at vi må ta i bruk langt kraftigere virkemidler for å redusere dette tapet.

Svart økonomi og økonomisk kriminalitet svekker muligheten til å tilby gode helse- og omsorgstjenester for de eldre og det svekker oppslutningen om det generelle skattenivået.

Vennlig hilsen

Unio

Ingrid Hovdenakk
sekretariatssjef

Erik Orskaug
sjeføkonom

